

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ РОЗВИНЕНOSTІ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджуються критерії та показники розвиненості художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, висвітлюється виявлення рівня розвитку художньо-творчих здібностей у майбутніх педагогів через критерії та показники.

Ключові слова: критерії, показники, рівень розвитку, художньо-творчі здібності, майбутні педагоги.

Постановка проблеми. Діяльність вищих педагогічних навчальних закладів в Україні спрямована на професійну підготовку молоді відповідно до обраної спеціальності та реалізацію стратегічної мети й завдань сучасної національної освіти. Ефективність підготовки фахівців у галузі естетичної культури забезпечується побудовою педагогічного процесу з урахуванням мотивів, інтересів, рівня знань та умінь студентів.

Необхідність розвитку творчих можливостей вихованців і недостатній рівень підготовки до такої діяльності педагога; потреба суспільства у розвитку творчої особистості педагога і недостатня розробленість методики формування у нього відповідних художньо-творчих здібностей; високий естетико-виховний потенціал навчальних предметів на гуманітарних факультетах, їх мистецтвознавча спрямованість, здатність до інтеграції з усіма видами мистецтва й обмежене використання цього потенціалу в навчально-виховному процесі вищої педагогічної школи потребує підвищення ефективності психолого-педагогічної діагностики художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів із врахуванням специфіки художньо-педагогічної освіти студентів спеціальностей, які не мають базової музичної освіти задля вирішення суперечностей, які мають місце у процесі формування художньо-творчих здібностей майбутніх фахівців засобами концертно-виконавської діяльності.

Оскільки художньо-творчі здібності мають певну кількість складових і тісно пов'язані з іншими компонентами професійної майстерності, потрібні критерії, які зможуть цілісно й повно відобразити рівень розвитку художньо-творчих здібностей з огляду на концертно-виконавську діяльність на певному етапі підготовки спеціаліста-вихователя, учителя-філолога, математика.

Аналіз досліджень і публікацій. Психологічну природу виникнення здібностей, проблему формування, їх класифікацію розглядали Д. Богоявленська, О. Бодальов, Л. Єрмолаєва-Томіна, Д. Кірнарська, О. Матюшкін, Є. Назайкінський, К. Тарасова, Б. Теплов; розвиток здібностей у діяльності – Л. Бочкарьов, Н. Ветлугіна, А. Готсдінер, М. Каган, Г. Костюк, Н. Лейтес, О. Леонтєв, С. Науменко, В. Петрушин, Я. Пономарьов, В. Ражніков, Г. Тарасов, Ю. Цагареллі, Г. Ципін та ін.

Заслужують на особливу увагу дослідження, присвячені обґрунтуванню етапів, умов, засобів, форм та методів розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вихователів (Т. Танько, Т. Торяник), учителів-філологів (С. Здорова, В. Швирка), майбутніх учителів історії (І. Цебрій), студентів технічних спеціальностей, які не мають базової музичної освіти (Р. Слонимська).

Розробка проблеми розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів, спроби визначити критерії та показники означених здібностей здійснювалася Е. Абдулліним, В. Андрющенком, Л. Арчажніковою, А. Болгарським, Б. Бриліним, О. Горбенко, Т. Завадською, О. Ільченком, Л. Коваль, Л. Косяк, Л. Масол, С. Науменко, О. Олексюк, Г. Падалкою, Л. Побережною, В. Ражніковим, О. Ростовським, О. Рудницькою, О. Хижною, Г. Шевченко, А. Щербо, Л. Яковенко та ін.

Так, Л. Побережна до критеріїв естетичної культури вчителя музики відносила: емоційно-естетичну сприйнятливість, адекватність оцінювальних підходів до естетичних і художніх явищ, здатність до естетично-творчого самовираження в музично-педагогічній діяльності [1].

Серед критеріїв, які пропонує В. Швирка для визначення естетичної вихованості студентів-філологів, такі: широта естетичних інтересів; здатність визначати роль твору мистецтва в ситуації діалогу культур; наявність відповідної системи естетичних ціннісних орієнтацій; уміння адекватно оцінювати художній твір; здатність розуміти естетичні особливості слова в різних його проявах; навички використовувати естетичні знання в самостійній художньо-творчій діяльності; уміння репрезентувати смислові й художні особливості твору мистецтва відповідно до кращих зразків естетики слова [2].

Критеріями музично-творчої активності студентів Г. Шевченко висуває наступні:

- здібність до емоційно-образної інтерпретації музичних явищ (за умови музичної творчості
- та інтегрування музичних здібностей учнів);
- здібність до постановки (прийняття) музично-творчого завдання (як цільовий компонент
- творчого процесу);
- творча самостійність у виконанні навчальних дій (як відображення операційно-практичної
- сторони музичної творчості);
- якість навчально-творчої продукції (як результативний критерій активності студентів) [3].

Л. Єрмолаєва-Томіна, дослідниця творчих здібностей, вважає найбільш фундаментальною внутрішньою якістю в структурі творчих здібностей «опір шаблону» [5].

В. Андрющенко до критеріїв готовності до музично-естетичної діяльності відносить естетично-оцінну діяльність (смак, ідеали, інтереси, переконання); емоційний відгук на музику (вміння формувати судження на основі емоційно-естетичної оцінки); музично-естетичну компетентність (знання в галузі мистецтва, здібність до самостійного аналізу музичних творів, умінні передавати досвід); музичну творчість (оригінальність, глибоке розуміння набутих знань); творчу інтерпретацію музичних творів (високий рівень позакласної роботи з естетичного виховання) [6].

Л. Косяк, досліджуючи творчі вияви студентів у процесі інтерпретації музики, визначила такі параметри діагностики означеного поняття: наявність інтересу до творчих пошуків; творча мобільність (гнучке реагування студентів на різні прийоми спонукання і заохочення до творчості); емоційно-творча відкритість у виконавській діяльності; раціональні основи творчої діяльності (орієнтація на інтелектуально-естетичне прочитання музичного тексту); наявність інтуїтивних підходів до інтерпретації музики; наявність творчої уяви і фантазії; творчої цілеспрямованості; наполегливості; самостійності; здатність до асоціювання (з іншими видами мистецтва, з життєвими ситуаціями); оригінальність творчих підходів; загальна художньо-образна спрямованість виконавського трактування образу; відчуття міри у співвіднесенні виконавських засобів виразності; естетична виваженість композиційної побудови твору; здібність до естетично-творчого самоаналізу [7, с. 125].

Вченими визнається відносність і складність діагностики здібностей, художньо-творчих, зокрема. Обсяг досліджень критеріїв та рівнів розвиненості художньо-творчих здібностей у майбутніх педагогів засобами концертно-виконавської діяльності, на наш погляд, є недостатнім.

Мета статті – розробити та обґрунтувати критерії і показники, виявити рівень розвиненості художньо-творчих здібностей у майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. Розробляючи критерії, ми враховували те, що вони є основою для порівняння, зіставлення предметів чи явищ між собою, своєрідним еталоном вираження певної якості. Критерії представляють собою сукупність показників, які дозволяють виділити певне явище з числа подібних.

Ми вивели такі критерії художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів: потребовий, пізнавальний, аксіологічний, креативний, педагогічний, які розкриваються через низку показників, що дозволяє у комплексі визначити якісну та кількісну сторони розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів.

Критерій	Характеристика	Показники
Потребовий	свідчить про ступінь сформованості у студентів мотивації до творчого самовираження у процесі концертно-виконавської діяльності	зацікавленість мистецтвом, стійке бажання до творчості
Пізнавальний	виявляє міру сформованості мистецької ерудиції майбутніх педагогів	наявність мистецького тезаурусу, вияв емоційної реакції на художні образи
Аксіологічний	виражає міру здатності студентів до адекватної оцінки мистецьких явищ	вияв уміння вибрати високохудожні твори для виконавської програми, уміння з'ясувати художню цінність виконання
Креативний	характеризує міру здатності до творчості у виконавському мистецтві	виразність самостійно створеної інтерпретації художніх образів, оригінальність створеної інтерпретації
Педагогічний	виявляє міру здатності до художнього спілкування з учнями.	вияв стійкого бажання до виступів перед учнівською аудиторією, здатність до творчого самовиявлення в умовах художньої взаємодії з учнівською аудиторією, спроможність захопити учнівську аудиторією власним творчим ставленням до мистецтва

Рис. 1. Критерії та показники розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів

Потребовий критерій свідчить про ступінь сформованості у студентів мотивації до творчого самовираження у процесі концертно-виконавської діяльності. Показниками потребового критерію є зацікавленість мистецтвом, стійке бажання до творчості.

На створення мотиваційно-потребової домінанти, яка полегшує людині виконання діяльності на вищому рівні прояву здібностей і тим самим «розчищає дорогу» цим проявам, вказував О. Бодальов [8, с. 21].

Формування і розвиток потреб, як вважає О. Ковальов, підкорюються певним правилам: потреби можуть виникнути і укріпитися тільки в процесі систематичного споживання і практикування певної діяльності, розвиваються за умови їх розширеного відтворення, виникають і розвиваються у процесі діяльності; становлення потреби полегшується тоді, коли вона відносно легко здійснюється, що забезпечує позитивне емоційне ставлення особистості до неї; важливою умовою розвитку потреби є перехід від репродуктивної до творчої діяльності; потреба зміцнюється при усвідомленні її особистісної і суспільної значимості, чому сприяє виховна, суспільна думка колективу [9, с. 98].

О. Горбенко, аналізуючи художнє сприйняття у контексті професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, визначає такі критерії і показники художнього сприйняття: художньо-естетична ерудиція (розвиненість й вибірковість особистісних художніх уподобань, загальна художня ерудиція, художній тезаурус, частота спілкування з мистецькими творами); емоційно-чуттєва проникливість (безпосередність художнього переживання; активність самовираження; здатність до творчої інтерпретації мистецького твору, розвиненість асоціативно-образного мислення); творчо-перетворювальна діяльність (вміння співвідносити вербальну й виконавську інтерпретації художнього твору; здатність до самооцінки та самоконтролю; прагнення до самостійної творчої діяльності) [10, с. 130].

Пізнавальний критерій виявляє міру сформованості мистецької ерудиції майбутніх педагогів. Показниками пізнавального критерію є наявність мистецького тезаурусу, вияв емоційної реакції на художні образи.

Мислення образами забезпечує основні процеси в естетичному освоєнні світу: розкриття естетичної цінності предмету, емоційне реагування на нього, намагання до естетичного

удосконалення предмета. В цьому процесі бере участь теоретичне (понятійне) мислення. Знання про сутність предмета і його властивості не тільки не заважають, а, навпаки, сприяють створенню більш глибокого і точного образу. В свою чергу, підключення образних вражень у процесі пізнання сприяє швидкому засвоєнню понять, робить знання життєвими, неформальними [11, с. 13].

Здібності людини виявляються не тільки в тому, як вона засвоює й відтворює набуті людьми знання і вміння, а й як розв'язує на їх основі нові завдання, творить щось нове. До складу здібностей входять узагальнені, систематизовані знання. Узагальнені знання стають компонентами здібностей, входять до складу умінь людини діяти, оперувати ними при розв'язанні нових задач. Щоб правильно оцінити потенції, треба піддати аналізу становлення знань і інших надбань індивіда в конкретних внутрішніх і зовнішніх умовах, за яких воно відбувається [12; с. 311, 317].

Г. Костюк до важливих компонентів здібностей відносить спостережливість, тобто здатність людини до швидкого охоплення об'єктів, вміння помічати істотне в них, те, що не впадає у вічі. Будь-яка здібність включає пам'ять, яка фіксує, зберігає і поновлює результати попередньої діяльності людини. Завдяки пам'яті надбання людини включаються у наступну її діяльність, впливають на її розвиток [12].

Ерудованість як інтегральне утворення включає естетичні, художньо-теоретичні, художньо-історичні, художньо-критичні знання, знання засобів виразності тощо. З огляду на це можна виявити значущість художнього тезаурусу для глибинної інтелектуальності пізнання та оцінки художнього образу й понятійної сформованості уявлень.

Міру здатності студентів до адекватної оцінки мистецьких явищ виражає аксіологічний критерій. Показниками аксіологічного критерію є вияв умінь вибрати високохудожні твори для виконавської програми, умінь з'ясувати художню цінність виконання.

Порівняння сприйнятого з естетичною потребою забезпечує оціночну діяльність. Завдяки творчій здібності відбувається матеріалізація, предметне втілення естетичного ставлення, естетичне удосконалення людиною світу [13, с. 42].

В існуючій практиці навчання і виховання майбутнього вчителя, як зауважила О. Рудницька, недостатньо уваги приділяється розвитку схильності до осмислення і аргументування свого власного ставлення до мистецьких явищ [14, с. 225]. Дослідниця виокремлює 3 основних ступеня музичного сприймання, які прямо чи опосередковано присутні в усіх теоретичних концепціях: перцептивне сприйняття музичних звучань, їхнє слухове розрізнення; аналіз виразно-сміслових значень музичної мови, її розуміння; естетична оцінка емоційно-образного змісту музики, її інтерпретація.

В тому випадку, коли антиестетичні, антигуманні еталони сприймаються за достовірні музичні цінності, тоді можна казати про наявність явної деформації смаків і ідеалів. В такому разі, на думку Г. Падалки, не завжди спостерігається прямий зв'язок між рівнями музично-творчого розвитку і оцінними критеріями [15].

У формуванні новаторської спрямованості навчання, вирішальну роль відіграють дії по розпізнаванню художньої новизни, відмежуванню естетично цінного від псевдооригінального. Процес такого оцінювання має безперечні переваги простою фіксацією остаточних висновків. Педагогічного ефекту в оцінній діяльності, відокремити значуще від другорядного, можна досягти прищепленням студентам смаку до роздумів, співставлень, оцінювання у процесі розгортання оцінки [15, с. 25, 26].

Рівень і об'єктивність оцінюючого сприймання великою мірою залежить від об'єкта сприймання і обумовлений: загальним музичним розвитком реципієнта, знанням різних видів, форм і жанрів музичного мистецтва; наявністю музичних здібностей; наявністю досвіду сприймання музики; пізнавальністю музики; спроможністю здійснювати об'єктивний, неупереджений аналіз, виносити об'єктивну, незалежну оцінку.

Показниками естетичної оцінки О. Рудницька вважала: адекватність емоційного реагування на музику, умінь визначати змістову сутність елементів музичної мови, наявність та характер асоціацій, обґрунтованість оцінних суджень, цілісність та повноту осягнення твору, умінь співвідносити вербальну і виконавську інтерпретації музики. Вибіркове ставлення до

художніх творів, художньо-естетична ерудиція, емоційність сприймання, адекватність розуміння художньої інформації, здатність до творчої інтерпретації мистецтва, вплив мистецьких творів на подальшу самостійну діяльність особистості притаманні високому рівню сформованості художнього сприйняття поряд разом з інтересом до мистецтва [14, с. 66].

Провідною властивістю в оцінній здібності є образне мислення, оперування образами сприймання і естетичними уявленнями, зразками. Здібність судити пов'язана з умінням усвідомлювати, аналізувати сприйняте почуттями, мотивувати оцінку. Показником розвитку здібності до естетичної оцінки мистецтва А. Щербо вважає рівень засвоєності соціально-значущих естетичних еталонів в різних сферах дійсності і мистецтва, запас еталонних вражень, ступінь усвідомленості почуттів, рівень здібності роздумів про красу [13, с. 130].

О. Ільченко художню оцінку як форму і рівень відносин суспільства і окремого індивіда до твору мистецтва вважає єдиним еквівалентним відображенням художньої цінності. Істинність індивідуальної оцінки впливає з того, що судження про об'єкт, його цінність виноситься безпосередньо на підставі сприймання і усвідомлення об'єктивної реальності [17].

О. Яковенко критеріями розвитку художнього мислення вважає виділення суттєвого в творах мистецтва (виділення загального, типового, індивідуального, неповторного); глибину та цілісність музичного сприйняття, здатність до емоційно-естетичної оцінки, особистого самовияву. [16, с. 25, 26].

Необхідно враховувати потребу у відчутті художньої своєрідності кожного музичного твору, в ідентифікації з музичними образами, в усвідомленні особистісного смислу музики, знайти однострумків під час обговорення музики, відчутти взаєморозуміння та емоційний контакт з ними, намагання прийняти і зрозуміти нові незнайомі музичні явища [14, с. 228].

Креативний критерій характеризує міру здатності до творчості у виконавському мистецтві. Показниками креативного критерію є виразність самостійно створеної інтерпретації художніх образів, оригінальність створеної інтерпретації.

О. Матюшкін обов'язковим елементом обдарованості називає оригінальність, яка виражає ступінь несхожості, нестандартності, раптовості пропонованого рішення серед інших, стандартних рішень. Вона визначається: перетворенням заданої проблеми у власну проблему; новою власною позицією по відношенню до тієї проблеми, яка вирішується; відмовою від стандартних «очевидних» гіпотез [4].

Тієї ж точки зору додержується А. Щербо: «Вищий рівень естетичної діяльності пов'язаний із створенням нового, оригінального, неперевершеного. А розвитку естетично-творчих здібностей сприяє в якійсь мірі творча діяльність, тому що створення нового з будь-якою метою, а не тільки естетичною, тренує вміння образного мислення» [13].

До критеріїв художнього звучання О. Ільченко відносить ті риси і особливості виконання, що надають звучанню оригінальності, обумовлюють своєрідність виявлення ознак художності, викликають особливі почуття та емоції, і відчутно впливають на його оцінку з боку слухачів: використання оптимальних, часто мінімальних виконавських можливостей і засобів, творчу свободу виконання [17].

Педагогічний критерій виявляє міру здатності до художнього спілкування з учнями. Показниками педагогічного критерію є вияв стійкого бажання до виступів перед учнівською аудиторією, здатність до творчого самовиявлення в умовах художньої взаємодії з учнівською аудиторією, спроможність захопити учнівську аудиторією власним творчим ставленням до мистецтва.

Виступи публічного характеру за умови правильної організації, цілеспрямованості і підготовленості можуть стати основою для формування у майбутніх вчителів одного з важливих компонентів педагогічного спілкування – уміння свідомо регулювати власний емоційний стан, управляти творчим самопочуттям [15, с. 61].

Необхідність свідомо керувати власним станом певною мірою зближує виконавську діяльність на естраді і роботу вчителя на уроці. Обидва процеси носять творчий характер, для їх успішного протікання необхідно створити стан емоційно-творчого піднесення. Художня діяльність в цих випадках протікає в атмосфері публічності, що надає їй певних особливостей і труднощів. Від учителя в класі і від виконавця на естраді вимагається уміння оперативно і

довільно стимулювати емоційно-творче піднесення перед початком діяльності і втримати його в процесі виконання, зберегти творчий стан протягом всього уроку [15; с. 60].

Для виявлення рівня розвитку художньо-творчих здібностей було використано комплекс методів дослідження:

Критерій	Методи дослідження		
Потребовий	Анкета В. Петрушина «Виявлення ставлення до мистецько-виконавської діяльності»	«Мотивація навчання у ВНЗ» (за Т. Н. Льїною)	Міні-твір «Музика у моєму житті», «Мій виконавський досвід», «Самооцінка творчого потенціалу»
Пізнавальний	Звукова анкета	Відеоряд	Теоретичне тестування
Аксіологічний	Слухова інтерпретаційна анкета	Виконавська відео-інтерпретація	Складання виконавської програми «За замовленням»
Креативний	Твори-прогностики «Я хочу взяти участь у ...», «Моя майбутня фонотека»	Метод незалежних експертних оцінок	Тест «Артистичні схильності»
Педагогічний	Спостереження за студентами на заняттях, педагогічній практиці	Анкета «Музичний досвід учителя, вихователя і самооцінка його діяльності з музичного розвитку дітей»	Загальний рівень комунікативності (В. Ф. Ряховський)

Рис. 2. Методи дослідження розвитку художньо-творчих здібностей

На основі виділених критеріїв і показників, аналізу практичного досвіду роботи зі студентами, проведеного тестування за методиками, розробленими вченими, а також за авторською методикою, було уточнено рівні розвитку художньо-творчих здібностей.

На високому (креативному) рівні студенти володіють основними естетичними поняттями, виділяють у творах музичного мистецтва індивідуальне, неповторне; пропонують цікаві художньо-творчі образи; вибірково ставляться до художніх творів, відчують ступінь несхожості творів, мотивують власне оцінне ставлення до образів; можуть запропонувати нетипові варіанти інтерпретації художніх явищ, підкреслюють у виконанні емоційно-образну яскравість творів. Студенти цієї групи виявляють уміння створювати оригінальний сценічний імідж, добираючи адекватні виражальні засоби для цього.

До середнього рівня (репродуктивного) віднесено студентів, які мають обмежені знання в галузі мистецтва, виявляють поверховий характер до виокремлення загальних художньо-образних рис твору; мають розмиті художні уподобання, не завжди можуть оцінити художні достоїнства твору та його виконання, не спроможні аргументувати вибір творів для власного виконання. Студенти не виявляють інтересу до самостійної інтерпретації музики, виявляють творчий підхід переважно до створення сценічного іміджу; до виступів перед дитячою слухацькою аудиторією, до пошуків творчих моментів у спілкуванні з учнями індивідуальні.

Для студентів низького (пасивного) рівня, характерним є слабка обізнаність у мистецтві. Респондентам бракує власних висновків, асоціацій, узагальнень, розуміння художніх явищ. Студенти дають примітивну оцінку художнього твору, в них відсутня потреба чи звичайна зацікавленість у мистецькій виконавській діяльності. Респонденти цієї групи виявляють абсолютну несамостійність, інертність у вирішенні завдань творчого характеру, не виявляють ніякого потягу до художнього спілкування з дитячою аудиторією.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку. Критеріями розвитку художньо-творчих здібностей студентів визначено такі, що стосуються потребової, пізнавальної, аксіологічної, креативної, педагогічної спрямованості й свідчать про ступінь

сформованості в студентів мотивації до творчого самовираження в процесі концертно-виконавської діяльності; виявляють рівень сформованості мистецької ерудиції майбутніх педагогів; виражають міру здатності студентів до адекватної оцінки мистецьких явищ; характеризують міру здатності до творчості у виконавському мистецтві; виявляють міру здатності до художнього спілкування з учнями.

Показниками розвитку художньо-творчих здібностей студентів виступають зацікавленість мистецтвом та стійке бажання до творчості; наявність мистецького тезаурусу та вияв емоційної реакції на художні образи; вияв уміння вибрати високохудожні твори для виконавської програми та з'ясувати художню цінність виконання; виразність самостійно створеної інтерпретації художніх образів та її оригінальність; вияв стійкого бажання до виступів перед учнівською аудиторією та здатність до творчого самовиявлення в умовах художньої взаємодії з учнівською аудиторією, а також спроможність захопити її власним творчим ставленням до мистецтва.

Невисоку інформованість респондентів у питаннях теорії й методики естетичного виховання дошкільників, школярів засобами мистецтва можна подолати шляхом активізації інтересу до виконавської діяльності, формування системи мистецьких знань, досвіду в галузі мистецтва, творчої активності в мистецькій діяльності, що є метою подальшої експериментальної роботи.

Список використаних джерел

1. Побережна Л. Л. Развитие эстетической культуры студентов музыкально-педагогических факультетов средствами украинской музыки [текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Лариса Леонидовна Побережна ; Национальный педагогический ун-т им. М. П. Драгоманова. – К., 2001. – 19 с.
2. Швирка В. М. Эстетичное воспитание будущего учителя-филолога средствами искусства [текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В. М. Швирка ; Луган. держ. пед. ун-т им. Т. Шевченка. – Луганськ, 2003. – 20 с.
3. Шевченко Г. И. Методика выявления уровней музыкально-творческой активности студентов. Теория и практика высшего педагогического образования : межвузовский сб. науч. трудов [текст] / Г. И. Шевченко. – М., 1986.
4. Матюшкин А. М. Концепция творческой одаренности [текст] / А. М. Матюшин // Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С. 29–33.
5. Ермолаева-Томина Л. Б. Психология художественного творчества : учеб. пособие для вузов [текст] / Л. Б. Ермолаева-Томина. – 2-е изд. – М. : Академический Проект : Культура, 2005. – 304 с.
6. Андриющенко В. П. Педагогические условия формирования готовности будущих учителей к музыкально-эстетической деятельности [текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В. П. Андриющенко ; Южноукраинский гос. педагогический ун-т им. К. Д. Ушинского – Одесса, 2000. – 208 с.
7. Косяк Л. І. Дидактичні умови формування естетичних інтересів старшокласників [текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Людмила Іванівна Косяк ; Криворізький держ. педагогічний ун-т. – Кривий Ріг, 2000. – 201 арк.
8. Бодалев А. А. Психология о личности / А. А. Бодалев. – М. : МГУ, 1988. – 188 с.
9. Ковалев А. Г. Психология личности [текст] / А. Г. Ковалев. – М. : Просвещение, 1965. – 288 с.
10. Горбенко О. Художне сприйняття у контексті професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики [текст] / О. Горбенко // Молодь і ринок. – 2008. – № 5 (40). – С. 126–130. – Режим доступу : [http://www.drohobych.net/ddpu/molod_i_runok/2008/5%20\(40\)2008.pdf](http://www.drohobych.net/ddpu/molod_i_runok/2008/5%20(40)2008.pdf)
11. Витковская Н. С. Формирование эстетической культуры младших школьников: из опыта работы [текст] / Н. С. Витковская, А. Б. Щербо, Д. Н. Джола. – К. : Радянська школа, 1985, 1980. – 134 с.
12. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Під ред. Л. М. Проколієнко / Г. С. Костюк. – К. : Радянська школа, 1989. – 608 с.
13. Щербо А. Б. Красота воспитывает человека [текст] / А. Б. Щербо, Д. Н. Джола. – К. : Рад. школа, 1977. – 103 с.

14. Рудницька О. П. Формування музичного сприйняття в системі розвитку педагогічної культури майбутнього вчителя музики [текст] : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.01 / Оксана Петрівна Рудницька. – К., 1994. – 431 с.

15. Падалка Г. М. Музична педагогіка : курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти [текст] / Г. М. Падалка ; за ред. В. Г. Бутенка ; АПН України ; Український державний педагогічний університет ; Херсонський держ. пед. ун-т. – Херсон : ХДПУ, 1995. – 104 с.

16. Яковенко Л. П. Формування художнього мислення студентів педагогічного факультету засобами музики [текст] / Л. П. Яковенко. – К., 1996. – 182 с.

17. Ільченко О. О. Художні основи аматорського народно-оркестрового виконавства [текст] : дис. ... док. мистецтвознавства : 17.00.03 / Олександр Олександрович Ільченко ; Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. – К., 1996. – 389 с.

Е. Я. Заика

КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ РАЗВИТИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ СРЕДСТВАМИ КОНЦЕРТНО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье исследуются критерии и показатели развития художественно-творческих способностей будущих педагогов, освещается выявление уровня развития художественно-творческих способностей у будущих педагогов через критерии и показатели.

Ключевые слова: критерии, показатели, уровень развития, художественно-творческие способности, будущие педагоги.

E. Zaika

CRITERIA AND FEATURES OF THE INTENDING TEACHERS ARTISTIC ABILITIES DEVELOPMENT LEVEL BY MEANS OF THE CONCERT PERFORMANCE ACTIVITY

The article investigates criteria and features of intending teachers artistic abilities development level; revealing the intending teachers artistic teachers development level by means of criteria and features is highlighted.

Key words: criteria, features, development level, artistic abilities, intending teachers.

УДК 3781.13:17.022.1

К. С. Гордєєва

САМОТНІСТЬ СЕРЕД МОЛОДІ ЯК ОДНА З НАЙАКТУАЛЬНІШИХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ

У статті розглянуто проблему самотності сучасної молоді. Акцентовано увагу на міждисциплінарному характері наукового вивчення цієї проблеми; наведено деякі результати її соціологічного дослідження вітчизняними та російськими фахівцями. Підкреслено актуальність та евристичні можливості застосування методології вивчення самотності як соціально-психологічної проблеми, що набуває поширення у молодіжному середовищі.

Ключові слова: самотність, молода людина, соціум, психолого-педагогічна реабілітація, соціальна проблема.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Турбота про майбутнє країни, про своє молоде покоління є одним з головних показників розвитку суверенної, незалежної, демократичної, правової і соціальної держави. Для того, щоб це майбутнє адекватно відповідало проголошеним суспільним цінностям, необхідно постійно дбати про молодь, не залишати її без надійних соціальних орієнтирів. Сучасні суспільні процеси різко змінили соціальне, матеріальне і політичне становище молоді.

Останнім часом загострилося немало молодіжних проблем. Однією з проблем молоді сьогодні ми вважаємо самотність. В останні роки склався стереотип, що самотніми можна назвати тільки людей похилого віку, що зустрічають свою старість на самоті, далеко від вічно